

ZVONÍ!

číslo 4

**Proč škola potřebuje,
aby rodiče věděli,
co se v ní děje?**

Příklady dobré praxe v komunikaci
rodiny a školy.

**Vojta musí pryč,
protože škola neumí
mluvit s rodiči.**

Kdo to odnese, když to mezi
rodinou a školou vážne?

„Chtějí-li rodiče něčím přispět, jsou vždy vítáni,“ říká zakladatelka Základní školy Andělek.

4

Přemýšleli jste někdy o tom, jak vypadá škola, ve které se děti cítí šťastné a spokojené?

Příběh Vojty a jeho rodičů, kteří kromě synova postižení bojují také se školou, do které chodí.

6

Pojďte se s námi podívat, jak to vypadá, když se škola a rodiče učí spolu komunikovat a spolupracovat.

10

14

16

Zákon o dětské skupině ohrožuje fungování předškolních klubů, ale i lesních mateřských školek.

Jaká jsou nejčastější klišé, která ovlivňují vzdělávací systém? Třeba to, že má sloužit pracovnímu trhu.

22

obsah

Rodiče chtějí, aby se děti učily rády. Proto zakládají školy. 4

Komentář Moniky Stehlíkové, maminky ze ZŠ Purkrabka.

Potřebujeme, aby rodiče věděli, jak s dětmi pracujeme.. . . . 6

Rozhovor s Mirkou Vlčkovou o rodičích v Montessori škole.

Vojta musí pryč, protože škola neumí mluvit s rodiči. 10

Reportáž o složitém vztahu školy a rodiny hendikepovaného chlapce.

Školský ombudsman? Jedině s velkou dávkou kryptonitu. . . 13

Bohumil Kartous o zanedbatelném vlivu školského ombudsmana.

Škola jako společný projekt, aneb rodiče mluví do vzdělání . 14

Reportáž se srpnové akce v ZŠ Vratislavova, která spojila rodiče a učitele.

Co si počít s něčím, co dobře funguje? Zlikvidovat! 16

Komentář Martina Kovalčíka k zákonu o dětské skupině.

Dobře víme, jak se ve škole cítí mentálně zaostalé děti 18

Kateřina Lánská komentuje rizika § 16 novely školského zákona.

Žádný zákon naše děti před špatnými učiteli neochrání. 21

Jana Petrů, učitelka z waldorfské školy, o nekvalifikovaných učitelích.

editorial

Vážení přátelé,

Číslo časopisu Zvoní!, které se Vám právě dostává do rukou, jsme se rozhodli věnovat tématu křehkému, ale důležitému. Je jím spolupráce rodiny a školy. Přinášíme jak ukázky skvělé spolupráce, tak i příklad, kdy komunikace rodičů a školy zásadním způsobem selhává. Tím, kdo nese důsledky takového selhání, nejsou ale rodiče nebo škola, je jím dítě. A to bychom měli mít vždy na paměti.

V časopise najdete také řadu komentářů, které upozorňují na novinky ve školské legislativě. Věnujeme se kritizovanému zákonu o dětské skupině, připravovaným jednotným přijímacím zkouškám na střední školy a novele školského zákona, která nese rizika zvláště pro sociálně oslabené a zdravotně hendikepované děti.

Příští číslo časopisu ZVONÍ! vyjde v listopadu a v elektronické podobě si jej můžete objednat na martin.kovalcik@clovekvtsni.cz. Přeji příjemné čtení.

Kateřina Lánská

RODIČŮM I ŠKOLE by mělo jít o jedno a to samé.

Ilustrační foto: Kateřina Lánská

KOMENTÁŘ

Aktivní rodič je pro školu vítaným pomocníkem

„Pokud chceme s dítětem někam dojít, musí rodič být nedílnou součástí této cesty,“ říká v rozhovoru Miroslava Vlčková, zakladatelka ZŠ Andílek. Přesto patří právě spolupráce s rodiči mezi časté problémy, se kterými se školy potýkají. Sami pedagogové přiznávají, že nevědí, jak s rodiči navázat komunikaci, jak je zapojit do dění ve škole. Nebo je vnímají jako někoho, kdo jim chce „mluvit do práce“. Debaty s rodiči také zaberou nemálo času a energie, kterých se učitelům mnohdy reálně nedostává. Důvodů, proč není vztah školy a rodičů, zrovna ideální, je mnoho. To by však nemělo být omluvou.

Nechtějí-li být školy vnímány jako místa, kam si rodiče pouze odkládají své děti, když jdou do práce, musí otevřít své brány. Pojítkem, kterým by je mělo přivést k jednomu stolu, je společný zájem o rozvoj a vzdělání dítěte. To z nich dělá partnery, kteří si mohou být navzájem velmi prospěšní a užiteční. Kdo jiný zná lépe své dítě, než jeho rodič? A kdo jiný by měl na jeho rozvoji mít větší zájem? Aktivní rodič je pro učitele vítaným pomocníkem, nikoliv problémem.

Na následujících stránkách naleznete několik příkladů toho, že takové partnerství má smysl, a třeba i inspiraci, jak na to. A najdete zde i ukázkou toho, že pro-

blémy v komunikaci mezi školou a rodiči postihnou v první řadě dítě samotné. A to je chyba, kterou bychom nikdy neměli připustit.

Sám voják v poli

Učitel je často v pozici vojáka, který byl vyslán do bitvy bez jakéhokoliv vybavení. Diskuzi s rodiči vnímá jako něco, co mu do jeho už tak složité situace přináší další komplikace. Avšak tyto „komplikace“ mají, na rozdíl třeba od zbytečné administrativy, smysl. A v konečném důsledku učitelé jeho práci usnadní. Bude totiž svým žákům lépe rozumět.

V rámci našeho projektu nabízíme pedagogům několik kurzů (viz infobox), které jim k tomuto porozumění také pomohou. Kromě toho jsme nově otevřeli kurz, který se věnuje právě komunikaci učitelů s rodiči. Termíny a místa, kde se v tomto roce konají, najdete na straně 12. Chceme tak přispět k tomu, aby spolu učitelé a rodiče našli společnou řeč. Stejně tak chceme přinášet naše poznatky a zkušenosti do tvorby norem a zákonů, které ovlivňují český vzdělávací systém. Máme co říct. Bohužel náš hlas nebyl v poslední době vyslyšen. I o tom je 4. číslo časopisu Zvoní!

Martin Kovalčík

Nabídka kurzů pro pedagogy

Konceptuální vyučování - Grunniaget

- Ústí nad Labem 9. – 10. 10.
- Ostrava 23. – 24. 10.
- Frýdek Místek 6. – 7. 11.
- Karlovy Vary 13. – 14. 11.
- Hradec Králové 27. – 28. 11.
- Brno 4. – 5. 12.
- Kladno 11. – 12. 12.

Rozvoj prosociálních dovedností

- Olomouc 15. – 16. 10.
- Jihlava 29. – 30. 10.
- Kladno 12. – 13. 11.
- Tábor 26. – 27. 11.
- Sokolov 3. – 4. 12.
- Ústí nad Labem 10. – 11. 12.

Podpora čtenářských dovedností

- Karlovy Vary 20. – 21. 10.
- Hradec Králové 21. – 22. 10.
- Olomouc 24. – 25. 11.
- Ostrava 8. – 9. 12.

Jazyková podpora cizinců

- Plzeň 13. – 14. 10.
- Brno 30. – 31. 10.
- Ostrava 10. – 11. 11.
- Ústí nad Labem 24. – 25. 11.
- Vsetín 8. – 9. 12.
- Pardubice 16. – 17. 12.

Své přihlášky prosím pošlete na:
martina.francuchova@clovekvtsni.cz

JE DŮLEŽITÉ, aby děti měly ke škole dobrý vztah.

Ilustrační foto: Iva Zimová

KOMENTÁŘ **Rodiče chtějí, aby se děti učily rády. Proto zakládají školy**

Co je nutné pro vytvoření školy, ve které budou děti spokojené? „Víc než láska k dětem a radost z jejich spokojenosti není potřeba!“ říká Monika Stehlíková, jejíž dcera ZŠ Purkrabka navštěvuje.

Každé dítě na tomto světě, stejně tak jako každý dospělý, touží po tom být šťastný. Mnoho filozofů se už snažilo štěstí definovat, popsat ho a ukázat k němu spolehlivou cestu. Pojďme to ale pro začátek zkusit obrátit a pokusme si říct, kdy dítě šťastné není. Není šťastné, když není pro nikoho důležité, když není milováno a přijímáno takové, jaké je – se svými silnými stránkami, ale i s nedokonalostmi. Není šťastné, když nemůže přirozeně vyjádřit, co si myslí a cítí, když se nemůže přirozeně pohybovat, když musí neustále spěchat, když je ve stresu.

Rozhodně se necítí komfortně, když je na něj činěn nátlak, aby se choval podle nějakých šablon a věnovalo se činnosti, o jejíž smysluplnosti samo pochybuje. A také když ho ostatní nerespektují a nechovají se k němu otevřeně, upřímně, opravdově, přirozeně. Také není šťastné, když není naplňována jeho přirozená potřeba objevovat svět okolo něj, poznávat ho, učit se, prozkoumávat vše, co ho obklopuje. Často máme tendenci si myslet, že dítě potřebuje být zahrnu-

to blahobytem, aby bylo šťastné. Už Erich Fromm to ale zpochybnil svou jasnou odpovědí na otázku mít, nebo být.

Představme si takovou školu (pro ilustraci řekněme třeba první stupeň základní školy), kde nenastanou výše uvedené situace, ve kterých dítě nemůže být šťast-

Znalosti, které nyní dětem předáme, nemusí za pár let platit. Naopak aktivity, které rozvíjejí jejich osobnost, jsou hodnotami na celý život.

né, ale kde se naopak dělá vše proto, aby dítě šťastné bylo. Takováto škola usiluje o to, pokud je to jen trochu možné, vyjít vstříc přirozenému biorytmu dítěte. Ve škole nezvoní, je daný rozvrh, ale když je potřeba, může se hodina mírně prodloužit – raději se nezasahuje do probíhajících činností.

Každé ráno přichází dítě do školy o malou chvilku dříve, než začne samotné vyučování, aby se během těch několika minut na učení vnitřně připravilo. K tomu účelu je určen zvláštní prostor, který se nachází před třídou, s kobercem a hrami, kde si může pobýt s kamarády ještě před začátkem hodiny.

“ Respekt k jinakosti

Pak začíná společný komunitní kruh, bytí spolu. Děti sedí v kruhu na zemi, popíjejí čaj a povídají si o tom, co prožily minulý den, co je těší, čeho se obávají apod. Učí se vyjadřovat, pojmenovávat to, co cítí, co si myslí, sdílet své pocity s druhými. Vyučující svým přístupem zajistí, aby každý byl respektován ve své jinakosti a jedinečnosti, učí se rozumět sobě skrze porozumění druhým, učí se respektovat a být respektován. Děti si tak budují zdravé sebevědomí, sebedůvěru a přirozený vztah k sobě samotným i k ostatním dětem. Rozvíjejí svou emoční inteligenci a empatii. Nebo si například společně vytvoří mandalu ze suchých plodů. Opět si sednou do

kruhu, rozdělí se do malých skupinek a každá tvoří část mandaly – v tichosti a soustředění, někteří pracují s mákem, jiní se semínky, ořechy, rozinkami, sušeným ovocem. Děti se tak učí být v přítomném okamžiku, protože v soustředěném bytí je skryta radost ze (společného) tvoření. I samotná mandala, která není trvalá, je k přítomnému okamžiku přivádí a posiluje jejich klidnou koncentraci, tolik potřebnou pro následující učení.

Poté je například hodina češtiny. Děti se učí třeba písmenka. Cílem ale není jen naučit se psát určité písmenko, budoucí cíl, cílem je zároveň i učení samotné a radost z učení, dětem tolik blízká. Dětem je blízký i pohyb, práce s tělem, smyslové vnímání. Písmenko si tedy vymodelují třeba z mouky. Nebo se učí číst s hudbou a pohybem. Jindy si povídají o své oblíbené knížce, vysvětlují, proč se jim líbí, co by udělaly stejně jako jejich oblíbený hrdina, co by udělaly jinak, která postava jim je a není sympatická a proč. Učí se komunikovat, ale i vytvářet si názor a prezentovat ho, obhájit ho. Jindy mají příležitost popovídat si se spisovatelem a klást mu otázky.

Nejvíce nervových spojů v lidském mozku se zhruba do sedmi let věku vytváří prostřednictvím pohybu, pokud je rozvíjen formou kultivované pohybové hry, o to je cennější. Intuitivní pedagogika nám nabízí celou

Základní škola Purkrabka, škola založená rodiči

Základní škola Purkrabka byla založena skupinou rodičů 1. září 2013. Vedla je k tomu zkušenost s tvořivým a přátelským prostředím Mateřské školy Maitreia, na kterou chtěli navázat i na prvním stupni základní školy. „Připravit školku, ve které se děti budou cítit dobře, není až tak těžké,“ říká Monika Stehlíková (foto), maminka, která zde nechává vzdělávat i své dítě.

Co je pro nás důležité?

- přirozená zvědavost žáka je základem učení
- důraz na profesní i lidskou kvalitu pedagogického týmu
- individuální přístup k žákům
- systém slovního hodnocení
- podpora učení v souvislostech
- důraz na harmonický rozvoj osobnosti
- partnerství rodina – škola

řadu pohybových cvičení a her pro koordinaci těla a mysli, pro zvýšení pozornosti (a utváření nervových spojů).

Pohyb je pro malé děti klíčový

Víme, že znalosti, které nyní dětem předáme, nemusí za pár let platit. Naopak aktivity, které rozvíjejí jejich emoční stránku, vnímání těla, jejich osobnost, které představují zdroj tvořivosti, jsou hodnotami na celý život. Zkuste si třeba dát ruce před sebe, na levé ruce mějte natažený pouze ukazováček, na pravé ruce naopak natažený pouze palec a pak pomalu – a soustředěně, jinak se vám to nepovede – vyměnit tak, aby na levé byl natažený pouze palec a na pravé pouze ukazováček. Dělejte to simultánně. A sami uvidíte, jak to posiluje koncentraci, vnímavost k sobě sama, ke svému tělu, utváří se nové a trvalé spoje v mozku, protože dělají něco, co není automatické, ale co vyžaduje plné soustředění.

Pak následuje angličtina s rodilým mluvčím – interaktivně, formou hry, důraz je kladen na aktivní užití jazyka. A potom třeba matematika podle profesora Hejného. Děti mohou uspokojit svou zvědavost a matematické zákonitosti objevovat na vhodných cvičeních, při kterých přesně vědí, co ona čísla, která počítají, znamenají. Hledají cesty, zvažují možnosti řešení, diskutují ve skupině, na základě jednotlivostí samy dospívají k obecnému. Děti nejsou znakovány, jsou posuzovány slovně na základě individuální vztahové normy, kdy je hodnocen pouze jejich individuální pokrok.

Přijde vám, že těch několik nastíněných aktivit, které by se daly zařadit do jednoho školního dne, je přesně to, co by škola měla dětem v dnešní době nabídnout? Taky byste do takové školy chtěli dát své děti, nebo takovou změnu ve škole vytvářet?

Není to tak těžké – jak by se mohlo na první pohled zdát – takovou školu pro děti připravit. Víc než láska k dětem a radost z jejich spokojenosti není potřeba!

Monika Stehlíková,
konzultantka ve vzdělávání
rodič ze ZŠ Purkrabka

Potřebujeme, aby rodiče věděli, jak s dětmi pracujeme

„Vždy se vracím k tomu, co já sama jako rodič chci pro svoje děti. Chci, aby škola řešila mé připomínky, aby mě brala za partnera,“ říká Miroslava Vlčková, zakladatelka ZŠ Andílek.

Abyste mohli zapsat své děti do její školy, měli byste projevit zájem a základní znalost vzdělávacího systému Montessori. Miroslava Vlčková věří, že když rodiče porozumí tomu, co Montessori je, jak se dítě vyvíjí, a způsobu, jak s dětmi pracují, pomůže jim to projít vnitřní změnou v přístupu k jejich dětem. Umožní jim to lépe je pochopit v jejich jednotlivých životních obdobích. Důležité podle ní také je, aby rodiče měli tyto informace od začátku, aby se mohli svobodně rozhodnout, jestli se stanou součástí života její školy.

Montessori mateřská a základní škola Andílek v Praze vyrostla postupně na aktivitách skupiny rodičů kolem rodinného centra, ve kterém se začali uplatňovat prvky Montessori vzdělávacího systému. Dnes kromě skupiny pro děti ve věku od 1,5 roku do 3 let, dvou předškolních tříd a prvního stupně základní školy, pracují i s rodiči a ve stejné budově školí budoucí pedagogy. Mimoto chystají mezinárodní kongres o vzdělávání dětí, který má ambice propojit učitele z různých vzdělávacích proudů z celého světa.

Proč jste založila rodinné centrum a posléze mateřskou a základní školu?

Hledala jsem pěkné rodinné centrum, kam bych chodila se svým synem, a nenašla ho. Hledala jsem moderní školku, kde se děti rozvíjejí v souladu se svými vývojovými potřebami, opět bez úspěchu. Hledala jsem školu, kde by mé děti neztratily vnitřní motivaci k učení, marně. A tak jsme si to rodinné centrum, školku i školu s kamarádkou založily.

Iniciativu rodičů vítáme

Školu jste založila jako maminka – co nabízíte rodičům?

Vždy se vracím k tomu, co já sama chci pro svoje děti. Chci především, aby učení mého dítěte probíhalo přirozeně, na základě jeho vnitřní motivace. V jiné formy učení nevěřím. Chci, aby škola byla otevřená. Chci, aby se škola se mnou bavila, naslouchala mi a řešila moje připomínky. Jinými slovy, aby mě považovala za partnera. Ve škole, kam chodí můj nejstarší syn, jsem říkala: Potřebuji, abyste se mnou mluvili. Abyste si poslechli moje myšlenky, vnímali

moje emoce, abyste věděli, čeho se bojím, co očekávám a abyste se mnou uměli pracovat. Abyste mě uklidnili v mých obavách a abych vám mohla věřit, že když se bavíte se mnou, budete se bavit i s mým dítětem.

Chci, aby učení mého dítěte probíhalo přirozeně, na základě jeho vnitřní motivace. V jiné formy učení nevěřím.

V Montessori škole je komunikace s rodinou ještě důležitější než v běžné škole. Potřebujeme, aby rodič chápal systém, ve kterém s dítětem pracujeme. Zároveň jej potřebujeme podpořit i v jeho rodičovské roli. Zveme rodiče na semináře, po vzájemné dohodě natáčíme interakci rodiče s dítětem, pak se k tomu vracíme a analyzujeme společně s nimi, jakým způsobem komunikují. Pořádáme besedy i individuální konzultace, rodičovské schůzky, pedagogické kavárny, ukazujeme rodičům, jak pracujeme s dětmi s pomůckami, co děti ve škole dělají. U malých dětí předáváme rodičům zprávy o tom, co děti dělaly a jak se jim dařilo formou každodenních písemných vzkazů. Vytváříme celý systém komunikace, kterým chceme naši práci s dětmi a jejich rodiči, podpořit. Pokud chceme s dítětem někam dojít, musí rodič být nedílnou součástí této cesty.

Jak se rodiče zapojují do života školy?

Když rodiče chtějí řešit nějaké téma ve škole, uspořádáme pracovní skupinu. Vedoucím skupiny ustavíme toho rodiče, který se o dané téma

zajímá (třeba stravování ve školní jídelně) a necháme je, aby téma probrali mezi sebou. Zároveň je ve skupině vždy přítomný i nějaký zástupce školy, aby skupina mohla efektivně pracovat. Rádi vítáme iniciativu rodičů. Vítáme pomoc, pokud má rodič nějaké dovednosti, o které se chce podělit, a které my nemáme. Je ale třeba, aby se obě strany při této spolupráci pohybovaly v rámci předem dohodnutých pravidel. Rodiče samozřejmě nerozhodují o změnách ve škole, ale pokud mají kapacitu, aby přispěli a chtějí přispět, tak to velmi vítáme. A velice rádi toho využijeme.

Rodiče u nás například kompletně zajišťují kroužky pro děti. Když jsme se stěhovali do nových prostor, byl nám dům bývalé základní školy velký. Přemýšleli jsme co s přebytečnými prostory a vzpomněli jsme si při tom na naše aktivní rodiče. Oslovili jsme maminku, která ve škole organizovala divadelní vystoupení pro děti, protože se divadlu, hudbě a umění věnuje, a jinou maminku, která provozuje jazykovou školu.

MIROSLAVA VLČKOVÁ
Foto: archiv

DĚTI SI V MONTESORRI ŠKOLCE NEHRAJÍ, ale pracují. Učí se soběstačnosti. O tom, kdy si dají svačinku, si rozhodují samy.

Foto: Kateřina Lánská

Nabídli jsme jim možnost pronajmout si u nás přebývací prostory a provozovat kroužky pro školku a školu. Slovo dalo slovo a v suterénních prostorách budovy vznikl Ateliér Archa Anima. Naše děti chodí do Ateliéru na keramiku, dramatický kroužek, na hudebku, tanečky, jógu, judo, na kutění a dřevorezbu a další kroužky. A stejným způsobem mají možnost, kromě uměleckých kroužků, navštěvovat angličtinu. Ten koncept jsme nazvali "Pod jednou střechou" - děti mají u nás k dispozici vše pod jednou střechou – jsou u nás ve školce a ve škole, a po skončení odpoledního pracovního cyklu navštěvují kroužky. Nemusejí vůbec nikam dojíždět, vše se odehrává přímo u nás, díky spolupráci rodičů a školy.

Nechtější někdy rodiče zasahovat do života školy až příliš?

Někdy chtějí zasahovat. Jde jim o to nejlepší pro jejich děti, takže přirozeně, že chtějí. A my tomu naprosto rozumíme, já jsem také taková. Chci ovlivňovat proces učení mých dětí. Základem vztahu s rodiči je diskuze, i když zabírá strašně moc času. Začali jsme jako malé rodinné centrum, s malou skupinou rodičů, se kterými jsme měli úzké osobní vztahy. Potom, co jsme se zapsali do rejstříku škol, jsme se rozšířili o dvě třídy a o základní školu, se věci musely změnit. Dostali jsme se do nové situace, kdy jsme museli některé věci stanovit pevněji, museli jsme částečně „zformálnět“.

Prošli jsme si i tím, že se to některým rodičům nelíbilo a někteří nám kvůli tomu dokonce odešli. Byly to ale takzvané

„povolené ztráty“. Dnes však víme, že je určitě jednodušší dát pevnější hranice hned na začátku, zpětně se to už hůře nastavuje, je to bolestnější pro obě strany. Ale to byla naše cesta a bereme to věčně. I přes nutné nastavování pravidel nám ale zůstává hluboké přesvědčení o tom, že rodič je náš partner. Stále se vracím k tomu, že já sama jsem rodič. Když k nám někdo přichází, vždy si s ním sedneme k rozhovoru

Je určitě jednodušší dát pevnější hranice hned na začátku. Zpětně se už hůř nastavují, je to bolestnější pro obě strany.

a vždy se s ním budeme bavit, dokud bude třeba. Posouvá nás dál tím, že se učíme pracovat s vysokými nároky, které někteří rodiče mají. Jedna naše maminka tuhle řikala: „Už vás zase jdu, Mirko, otravovat.“ Ujistila jsem ji, že mě rozhodně její otázky a problémy neotravují, ať bude chtít cokoliv, a myslela jsem to naprosto upřímně. Díky takovým rodičům, jako je tahle náročná maminka, se posouváme mílovými kroky dále k profesionální moderní podpoře dětí v učení. Nemůžeme rodičům vždy vyjít vstříc, někdy musíme říct „ne, tohle se nezmění,“ ale budeme se s nimi o tom vždy bavit. Klade to obrovské nároky na náš tým. Andílkovy učitelky někdy potí krev, aby tyhle věci fungovaly, ale v tomto respektují-

cím dialogu je klíč úspěchu spolupráce s rodiči. Tohle nás činí jedinečnými.

Co s rodiči, kteří nemají čas nebo prostě nechtějí být součástí života školy?

Nic zvláštního od nich nevyžadujeme. Kdo chce, chodí na semináře a zapojuje se do života školy, kdo nechce, nechodí. Pokud se dětem daří dobře, neřešíme to. Ale samozřejmě alespoň dvakrát ročně by měli všichni rodiče přijít na třídní schůzky a osobní konzultace, aby se dozvěděli o dětech a o tom, co se ve škole děje.

Každá třídní schůzka s rodiči, přestože je organizační, je vždy také vzdělávacím seminářem, vždy obsahuje i informace o výchově a vývoji dětí. Mluvíme o tom, v jaké vývojové fázi se děti zrovna nacházejí, jaké mají potřeby, jak na ně reagujeme my, jak na ně může reagovat rodina, co jim poskytovat za podněty a jak s nimi komunikovat. Povinná je u nás na začátku školního roku pedagogicko-psychologická depistáž. Za dětmi přijde speciální pedagog a provede u všech dětí diagnostiku. Rodiče pak mohou, pokud chtějí, absolvovat individuální setkání s tímto specialistou a vyslechnout si jeho zprávu a doporučení. My s výsledkem depistáže pracujeme pedagogicky. Postupně vytváříme systém práce s rodinou. Každý rok jej obohacujeme o nové prvky a nové zkušenosti. Letos jsme například zavedli pravidelné pedagogické ranní kavárny.

Co to jsou pedagogické ranní kavárny?

Pedagogická kavárna je prostor a čas vyhrazený Montessori teorii, ukázkám práce s materiály a diskuzi s rodiči a odehrává

PO SVAČINĚ UMYJÍ NÁDOBÍ A UKLIDÍ. Mají tu miniaturní košťátka i mopy. Už od malička se děti učí starat o své prostředí.

Foto: Kateřina Lánská

se ráno. Neformální atmosféra umožňuje rodičům sdílet s ostatními rodiči a zkušeným pedagogem konkrétní otázky výchovy a vzdělávání a vůbec otázky života školy. Zveme rodiče k nám na kávu a čaj a příjemně tak zahájíme den. Otázek, které řešíme je mnoho a jsou často hluboce osobní a lidské. Je to další prostor pro kontakt s rodiči.

Jací rodiče vaše školy navštěvují?

Dá se to zobecnit?

K nám chodí rodiče, kteří hodně přemýšlejí o tom, co chtějí pro své děti, a chtějí, aby se jejich děti vzdělávaly jinak, než v klasickém frontálním systému. Chtějí, aby děti měly školu rády, aby se učily přirozeně, tedy na základě své vnitřní motivace. Dělají si ambice, že z jejich dětí vyrostou lidé, kteří budou vědět, co chtějí, budou mít nápady, budou ke světu přistupovat odpovědně a inovativně. Často jsou to rodiče, kteří ve svém dětství ve škole utrpěli zranění a chtějí své děti před podobnou zkušeností uchránit.

Zní to všechno velmi zajímavě a podnětně. Co když má dítě nějaký problém a rodiče nespolupracují?

Nejdůležitější je, jak se daří dítěti. Pokud k nám chodí rádo, zvládá práci, dodržuje pravidla a vede si dobře ve vztahu k ostatním dětem, otažitou rodinu neřešíme. Jde-li ale o dítě, které má problémy, potřebujeme, abychom v rodičích měli parťáky. Odpovídáme za celou třídu, za rozvoj všech dětí. Problematický článek je součástí třídního systému a my ručíme nejen za něj individuálně, ale také za ostatní děti, za celou třídu, za to, že nám věci fungují. A v tomto kontextu se musíme rozhodovat.

Už jsme to zažili. S velkou lítostí se s takovým dítětem musíme rozloučit. Odmítají-li rodiče spolupracovat na pomoci svému dítěti přesto, že my jsme připraveni za něj bojovat, zůstává právě u nich odpovědnost, že problémy dítěte zůstanou nevyřešeny. Je to velmi nepříjemné, protože nám záleží na každém dítěti, které u nás je, a pokud musíme někoho vyloučit, vrháme ho zpět do světa bez pomoci. Jinak to ale nejde. Bez rodičů to sami nezvládneme.

Rodiče samozřejmě nerozhodují o změnách ve škole, ale pokud mají kapacitu přispět, tak to vítáme. A rádi toho využijeme.

Co budou děti dělat, až odtud půjdou do klasických škol? Přece jen jste trochu nadstandardně chráněné prostředí.

Děti se u nás naučí základní, klíčové dovednosti a to je přece to, co je důležité. Naučí se, že se mohou na cokoli zeptat, naučí se uspořádat věci do systému, uvažovat a objevovat. Dělají věci z vnitřní motivace, protože ony chtějí poznávat, je to baví, dívají se na svět celistvě, v kontextu. To je mimochodem jeden z největších přínosů Montessori – totiž systémové uvažování.

My vlastně děti od začátku, od plenek, učíme, že žijeme v nějakém prostředí a to prostředí nám poskytuje hodnotné

podněty. To, že vcházíme ve fyzický kontakt s tímhle světem, je základ našeho učení a rozvoje od momentu narození. Musíme se k našemu prostředí chovat s respektem, aby nám vydrželo, aby bylo krásné, čisté, abychom ho nepoškozovali. My dospělí jsme součástí toho systému. Naším úkolem je spojovat děti s prostředím a s podněty v něm, doprovázet je v jejich objevování. Na tomto systémovém uvažování mimochodem stojí celá environmentální výuka, jde přece o vztah k prostředí, k lidem, kteří v něm žijí, odpovědný vztah ke světu.

A jak obtížné bude podle vás najít školu, kde budou učitelé schopni pracovat s dětmi, které se nebojí na cokoli zeptat?

To je hodně skeptická otázka :). Řekněme, že i kdyby to hodně obtížné bylo, my se jako lidské bytosti rodíme se schopností přizpůsobit se světu, ve kterém žijeme. Adaptujeme se na konkrétní čas a na konkrétní místo, kde se nacházíme hned od prvního nádechu.

Myším si, že od nás děti odcházejí s daleko větší schopností adaptace než děti, které celý den dostávají instrukce, co mají dělat od paní učitelky, která stojí před tabulí a vyučuje frontálně. Když takové děti vypustíte do světa, je to jako když vezmete ptáče z klece a pustíte ho do volné přírody. Nevědí, co dělat. Naše děti jsou jiné. Ten rozdíl je zásadní. Naše děti dovednost adaptace mají, s novou situací si poradí velmi dobře.

Kateřina Lánská

1 JAKÝ JE V MONTESSORI ROZDÍL MEZI HROU A PRACÍ? Práce v jejich pojetí směřuje k předem danému cíli, čili rozumíme tomu, co děláme.

2 ČASOVÁ OSA PLANETY ZEMĚ A EXISTENCE ŽIVOTA NA NÍ. Děti se názorně učí o souvislostech života.

3 KDYŽ SE DÍTĚ SOUSTŘEDÍ NA PRÁCI, nikdo ho neruší.

4 KAŽDÝ SE UČÍ PSÁT PODLE TOHO, CO UŽ SÁM UMÍ. S dětmi se pracuje individuálně.
Foto: Kateřina Lánská

DNES SI VOJTA UMÍ pomoci obrázků říct o základní potřeby a třeba pohlídnout otce po hlavě, když chce vyjádřit radost nad společnou hrou. Foto: K. Čopjaková

REPORTÁŽ

Vojta musí pryč, škola neumí mluvit s jeho rodiči

Příběh Vojty názorně ukazuje, jak by neměla vypadat komunikace školy s rodinou.

Do svých dvou let bojoval dnes osmiletý Vojta Merta o život a jeho rodiče s ním. Teď bojuje znovu, tentokrát soupeřem není zákeřná choroba, ale škola. Jak se stane, že instituce, která je tu pro dítě a jeho rodiče, se postaví proti nim? O tom je tato reportáž.

Je to zázrak

Zabořen do sedacího vaku sleduje Vojta neznámou návštěvu. Jeho hnědé oči se nejprve pár vteřin soustředí a pak se usměje. „Vidí jen obrysy, je vlastně zázrak, že vidí něco,“ řekne jeho matka Kamila Mertová a pokyne synovi. Ten přitaká téměř celou polovinou horního těla, jemnější oddělené pohyby Vojtova těla po mozkové obrně neumí. Také neumí chodit, sedět bez speciální židle, sám jíst, mluvit a mnoho dalších věcí. Většinu z nich se ani nikdy nenaučí.

Přesto už teď jeho rodiče Kamila a Petr ví, že Vojta je pokroků schopen, a kde se jeho vývoj zastaví, se dá bez důsledné práce s ním těžko předvídat. Vojta je totiž jedním z prvních dětí v Česku, které přežily těžký transfúzní syndrom u dvojčat s následnými komplikacemi a jeho matka je

speciální pedagožka s desetiletou zkušeností. „Vojta byl po porodu sice v inkubátoru, ale zdravý. Jeho bratr Vašek bohužel zemřel. Po dvou týdnech ale lékaři zjistili, že se u něj začíná projevovat mozková obrna,“ vzpomíná dnes paní Mertová a lékařské termíny používá se smutnou jistotou v hlase.

Na první dva roky Vojtova života se celá rodina bez nadsázky přestěhovala do

Vojta má rád kolem sebe děti, lidi a nové podněty.

nemocnice. Před nejdůležitější operací, která měla zjednodušeně řečeno odstranit přebytek mozkomíšního moku, který tlačí při onemocnění na mozek a tím blokuje jeho činnost, šla paní Mertová za neurochirurgem do ordinace, aby jí vysvětlil, jak bude zákrok probíhat. „Při pohledu na rentgenový snímek, jsem ztratila řeč. Nebylo tam nic, jen černo. V hlavě mého syna nebylo nic. Bez otázek jsem odešla ven a rozbřečela se,“ vypráví.

Tento krutý okamžik se stal ve Vojtově životě demarkační linií, za kterou už mělo být vše lepší. Po operaci, která odvedla přebytečný mozkomíšní mok, se stlačený mozek začal ve Vojtově hlavě zase rozpínat. Dlouhodobým tlakem ale zůstala některá mozková centra trvale poškozena, nejvíce řečové a zrakové. Přesto Vojta ve dvou letech začal vidět, čemuž nikdo z lékařského týmu nevěřil. Dnes si pomocí obrázků umí říct o základní potřeby a třeba pohlídnout svého otce po hlavě, když chce vyjádřit radost nad společnou hrou jako teď.

Na gauči v obývacím pokoji vymalovaném v uklidňujících zelených tónech, leží tlusté složky, které ale dokumentují, že před Vojtou a jeho rodiči je další překážka, a to – škola.

Nešťastný začátek

Vojta se rozpláče. „Asi se mu nelíbí, že mu nikdo nevěnuje pozornost,“ řekne klidně paní Mertová a vezme si syna k sobě na gauč. Pan Merta se po nakrmení syna vrátil do práce a Vojta už sám v sedacím vaku být nechce. Manželé ani chvíli nepřemýšleli, že by se synem zůstala paní Mertová

zcela a navždy doma, učila jej a dělala mu společnost. „Vojta má kolem sebe rád děti, lidi, nové podněty,“ kroutí hlavou zamítavě „a taky zvládnout péči pořád, to nejde.“ Proto měl jít Vojta v pěti letech do školky a později samozřejmě do školy.

Mertovi se rozhodli přihlásit Vojtu do školky pro tělesně postižené při Jedličkově ústavu v Liberci. Protože na školku navazuje i škola pro tělesně postižené, opustili dům na venkově a odstěhovali se poblíž do bytu v novostavbě v Liberci. Už tehdy ale narazili, tehdejší vedení školky argumentovalo, že na dítě s tak těžkým postižením není připraveno a do školky jej nechťelo. Paní Mertová se ale nevzdala, a nakonec po všech možných odvoláních napsala stížnost tehdejšímu veřejnému ochránci práv – Pavlu Varvařovskému, který jí dal zapravdu.

Vojta byl přijat a na vzájemnou nedůvěru mezi vedením školky a Mertovými bylo zaděláno. „Paní Mertová mě nikdy nenechala se synem pracovat samostatně, pokaždé mi seděla za zády a kontrolovala mě, mé postupy nahlas komentovala. Byla jsem z toho vyčerpaná a svíral se mi žaludek pokaždé, když se blížila hodina Vojtova sezení,“ vzpomíná terapeutka Kamila Červinková, která v té době pracovala ve školce. Dnes pracuje ve škole, kam Vojta v sedmi letech postoupil, a nad paní Mertovou jen krčí rameny. „Nerozumím tomu, proč to dělá, proč nás pořád napadá a podkopává naši práci. Podle mě je nemocná, nikdy se nesmířila s Vojtovým postižením,“ pokračuje Červinková.

Napadáním paní Červinkové a její kolegyně miní především pravidelné požadavky Mertových ohledně terapeutických postupů, pomůcek, žádostí o konzultace mimo třídní

schůzky nebo možnost nahlédnout do vyučovacích hodin.

Děti s tak těžkým stupněm postižení jako má Vojta je ve škole přibližně deset ze všech 150 žáků. Právě kvůli komplikovanosti vzdělávání a rozvoje těžce postižených dětí, na ně z rozpočtu ministerstva školství a následně zřizovatele – kraje plynou největší peníze. Většina z těchto 10 dětí žije v přílehlém Jedličkově ústavu, kterému rodiče odevzdávají příspěvky na péči. Za ty děti čerpají fyzioterapii a další odbornou péči. Pokud ale dítě stejně jako Vojta žije doma u rodičů, tyto služby by mu papírově měla poskytnout škola. A tady vznikl momentálně asi nejzásadnější spor mezi Mertovými a vedením školy. Mertovi odborníka, který by byl

Na vzdělání těžce hendikepovaných dětí plynou z rozpočtu ministerstva školství největší peníze.

schopen odpovídající fyzioterapii pro Vojtu zajistit, po škole požadují. Její vedení ale tvrdí, že za školskou mzdu žádného odborníka nepřiláká a Mertovi si mají pro Vojtu zaplatit tuto péči v ústavu. Paní Mertová to odmítá s tím, že péče o Vojtu je i tak finančně náročná a odevzdávat peníze za něco, co už je jednou zaplacené ministerstvem školství, jí přijde jako nesmysl.

Situace je ještě o to komplikovanější, že paní Mertová v této škole jako speciální pedagožka deset let pracovala.

S mnoha zdejšími pedagogy byla v kolegiálním vztahu, a o to víc jim její požadavky připadají především jako „zaťatá osobní kritika“.

Celá situace pak vyvrcholila nedávno, kdy byla paní Mertová dopisem ze strany vedení školy upozorněna, aby dále nešpinila dobré jméno školy, její zaměstnance zdravila a ne je pouze neustále kritizovala u všech možných institucí a představitelů kraje.

Nenahrávejte mě

Vít Šťastný, ředitel liberecké školy i školky pro tělesně postižené, je novinářskou návštěvou zaskočen, protože s Mertovými podle svých slov žádný spor nevede. „Myslel jsem, že na poslední schůzce s inspekcí jsme se jasné domluvili, že za minulostí uděláme tlustou čáru, a teď na nás posílají novináře. Budeme se asi muset začít bránit a zajistit si nějakou právní pomoc,“ reaguje roztrpčeně.

Mertovi byli podobně roztrpčeni právě ze zmiňované schůzky s inspekcí, jejíž úředníci měli napjatý vztah mezi ředitelem Šťastným a jimi moderovat. „Poradili nám, že někdy méně je více, že máme pedagogům důvěřovat a nechat je v klidu pracovat,“ hodnotila hořce schůzku, která podle ní nic nepřinesla, paní Mertová.

Ředitel Šťastný pokládá na stůl zápis ze schůze, která mimo jiné obsahuje požadavky Mertových, k nimž se zavázal. Pustit rodiče Vojty k nahlédnutí do vyučovacích hodin, konzultovat s nimi Vojtův individuální vzdělávací plán a vůbec zůstat v kontaktu s Mertovými. Požadavky nezní nijak přemrštěně, nabízí se tedy otázka, proč to nešlo dřív? „Protože by to paní Mertová použila proti nám stejně jako jiné věci,“ odpovídá rychle Šťastný.

Foto: Kateřina Čopjaková

VOJTOVA MATKA je v synově škole vnímána, díky své aktivitě, jako nežádoucí osoba.

Foto: Kateřina Čopjaková

Vojtovi rodiče si, podle svých slov ze zoufalství, komunikaci se školou začali důsledně dokumentovat, rozhovory s pedagogy i ředitelem nahrávat a na kroky školy jako nepřijetí Vojty do družiny, požadovat písemná rozhodnutí. Dalším krizím to ale nezabránilo. Pedagogická asistentka z Vojtovy třídy, která podle paní Mertové stála na jejich straně, byla propuštěna. Odchodu ze školy navíc předcházela konflikt v ředitelně, kdy ředitel asistentku napadl a ona zavolala policii.

„Věc byla vyhodnocena jako přestupek, udělal jsem chybu já i ona, a já už za ni zaplatil – pokutu 500 korun,“ vysvětluje ředitel Šťastný. V této chvíli zároveň odmítá v rozhovoru dále pokračovat, pokud bude nahráván, i když s tím nejprve souhlasil. A novinářskou návštěvu vyzývá, ať se s ním jde projít po škole a zeptá se, koho uzná za vhodné, na to, jaký je ředitel.

Měl by odejít

Děti se v poledne hemží kolem jídelny a ty, neschopné samostatně jíst, krmí jejich rodiče. Normálně by mezi nimi byl i Vojta a paní Mertová by jej krmila, teď je však v nemocnici. „Škola na sebe nemůže vzít takovou zodpovědnost, co kdyby se Vojta udusil,“ vysvětluje ředitel. Navíc nakrmit těžce postižené děti je náročné a bylo by kvůli tomu třeba najmout další personál. Podobně je to podle ředitele Šťastného i s obsluhou na toaletě, kterou zajišťuje v rámci rozšířeného pracovního úvazku uklízečka. Jedinou jinou cestou je podle něj osobní asistent, kterého zaplatí Vojtovi jeho rodiče.

Prohlídka školy pokračuje za neustálého zdravení dětí, na které ředitel odpovídá neformálním „čus“ a jmenovitým oslovením žáka. Labyrint chodeb ústí ve třídách, pestře vyzdobených dětskými výtvy, stejně jako v jiných školách. Zdravotní židličky a rozšířené zóny s koberci a sedacími pytlíky ale napovídají, že jde o třídy pro postižené děti. V nich teď většinou poklízí učitelky. Jednou z nich je i Veronika Bechová, která Vojtu učila loňský rok.

„Bylo to strašně složité, ne kvůli dětem, ale kvůli paní Mertové,“ začíná učitelka Bechová. Podle ní měla Vojtova matka příliš vysoké nároky, nerespektovala ji jako speciální pedagožku a popírala dohody, které spolu uzavřely.

Paní Mertová uznává, že o učitelce Bechové pochybovala, protože jako čerstvá absolventka speciální pedagogiky dostala hned děti s nejtěžším postižením včetně Vojty. Jí ani řediteli na tom ale nepřijde nic zvláštního. „Ten první rok byl strašně těžký a vypjatý, je hrozné, že to tak musím říct, ale jsem ráda, že už Vojtu ve třídě mít nebudu,“ uzavírá Bechová.

Na otázku, jaký může být další školní rok s Vojtou a jeho rodiči, když mezi nimi a školou panuje tak dusná atmosféra, terapeutka Červínková, učitelka Bechová i ředitel Šťastný chvíli mlčí, a pak přiznávají, že jinou cestu než Vojtův odchod ze školy už nevidí. Podle školní inspekce i zřizovatele je ale vše v pořádku a ve škole se nic neděje.

Kateřina Čopjaková

Jak komunikovat s rodiči?

V rámci projektu „Pojďte do školky!“ jsme otevřeli nový, v pořadí již pátý, kurz určený pro pedagogy mateřských škol. Cílem kurzu „Rodiče: spojenci mateřské školy“ je seznámit učitele s principy efektivní komunikace s rodiči. Seminář se bude zabývat obecnými otázkami: Jak komunikovat s rodiči ve prospěch dítěte a výuky v MŠ? Jak vytvořit otevřené a bezpečné prostředí pro děti, pedagogy a rodiče? Co dělat, když se spolupráce a komunikace s rodinou nedaří, jak tomu předcházet a jak překonat potencionální obavy na obou stranách?

Kurz zaměřený na zlepšení komunikace s rodiči vede Mgr. Juliana Gardošová (foto). Pedagogové budou analyzovat, jak se škola rodičům prezentuje a jaké komunikační cesty jim nabízí. V rámci semináře dojde k identifikaci a rozpracování konkrétních postupů pro vzájemnou spolupráci a dialog školy s rodiči.

Termíny kurzů:

- Tábor 6. – 7. 10.
- Kladno 15. – 16. 10.
- Vsetín 20. – 21. 10.
- Liberec 3. – 4. 11.
- Plzeň 10. – 11. 11.
- Jihlava 24. – 25. 12.
- Olomouc 1. – 2. 12.
- Hradec Králové 8. – 9. 12.

Své přihlášky prosím pošlete na: martina.francuchova@clovekvitisni.cz.

EDUARD ZEMAN, NOVÝ ŠKOLSKÝ OMBUDSMAN, by zřejmě musel být Superman, aby mu stačil k jeho práci poloviční úvazek.

Ilustrační foto: archiv

KOMENTÁŘ Školský ombudsman? Jedině s velkou dávkou kryptonitu...

Měl by řešit problémy mezi žáky, rodiči a učiteli úředník na ministerstvu školství?

Ministr Marcel Chládek oznámil, že i české školství bude mít svého vlastního ombudsmana. Podle informací z médií by měl řešit problémy všech aktérů školského vzdělávání, žáků, rodičů i učitelů. Bude jím Eduard Zeman a bude to dělat na poloviční úvazek. Samotný nápad není špatný. Vztahy ve školách často připomínají otevřenou válku, jejíž nejčastější obětí nejsou v tomto případě civilisté, ale děti. Je vcelku jedno, jestli je na vině rodič, učitel nebo někdo třetí, smutným principem jakéhokoli sporu je, že se projevuje na vztahu k žákům, z nichž vytváří bezbranná rukojmí. Děti se takovému zneužívání neumí přirozeně bránit a druhotným důsledkem většinou je, že si školu spojují s původcem jejich problémů. A většinou, což je ještě smutnější, mají pravdu.

Ověřit si, že vztahy ve školách jsou na prasto běžným neuralgickým bodem v životě rodin, lze velmi jednoduše. Stačí občas věnovat pozornost hovorům lidí ve věku mezi 30 a 50 lety, kteří většinou mají děti ve škole. S železnou pravidelností se hovory stáčejí právě na toto téma (ostatně, co je pro lidi v tomto věku důležitější?) a na pozadí detailů je velmi často patrný konflikt.

Konflikty mezi žáky, rodiči a učiteli často končí patem. V tomto okamžiku by bylo k prospěchu věci mít po ruce někoho, komu bychom spíše než ombudsman mohli říkat prostředník. Tedy ne člověk, který bude rozhodovat jako král Šalamoun, ale člověk schopný zúčastněné přimět k tomu, aby konflikt vyřešili sami. Představa, že často velmi choulostivé, spleťité a nejednoznačné spory bude řešit úředník v Praze, zaměstnaný na zkrácený úvazek, je méně než úsměvná.

Představa, že choulostivé, spleťité a nejednoznačné spory bude řešit úředník v Praze, je méně než úsměvná.

ný na zkrácený úvazek, je méně než úsměvná. Na tom skutečně není nic k smíchu...

Ve školách přitom často funguje instituce výchovného poradce či školního psychologa. To jsou lidé, kteří by funkci prostředníka mohli plnit, jenže buď to neumějí, nebo nejsou schopni svou roli pochopit a straní „tém svým“. Je skutečně k ničemu, když škola zaměstnává psychologa, který ze všeho

nejvíce zohledňuje zájmy instituce, která ho platí. Pořád je to ale osoba s mnohem větším puvoárem strkat nos do věcí mezi žáky, rodiči a učiteli než osoba usazená na ministerstvu školství.

České školství nepotřebuje ombudsmana. Potřebuje dosáhnout toho, aby jednotliví aktéři vzdělávání chápali lépe svoji roli. Pokud je skutečně úmyslem Marcela Chládky posunout v tomto směru české školství dál, měl by vzít jako fakt, že instalace ombudsmana k ničemu nepovede. Je to ale pochopitelně mnohem jednodušší než se zasadit, aby vztahy ve školách bylo možné řešit v reálném čase a v reálném prostředí za přítomnosti někoho, kdo umí a chce pomoci. Pokud to nejsou schopni dělat učitelé a školní psychologové, může to být někdo třetí. Nutně to ale musí být někdo, kdo je dostatečně zasvěcen a přítomen. Ani při nejlepším mínění o Eduardovi Zemanovi si nedokážu představit, že by byl schopen takovou roli na tisících českých školách zvládat. Leda by měli na MŠMT dobře utajené zásoby kryptonitu...

Bohumil Kartous, EDUin
článek vyšel v Lidových novinách

Škola jako společný projekt, aneb rodiče mluví do vzdělání

V pražské ZŠ Vratislavova se učitelé seznamovali s tím, jak může škola spolupracovat s rodiči.

Jak se budou jejich děti učit psát, zda podle písma Comenia Script, nebo jako oni kdysi vázanou formou, rozhodli v nové poděbradské škole Jedna radost sami rodiče. Vybrali si novou metodu, a přestože pro Comenia script hlasovala většina, zájemci dostanou možnost naučit se v druhém pololetí druhé třídy i vázané písmo. Takto demokraticky tady probíhá vytváření školního vzdělávacího programu. Společně s rodiči.

„Hlasování o formě výuky psaní, zda Comenia script, nebo klasické vázané písmo, bylo specifické,“ říká Jindřich Monček, ředitel nově vzniklé školy. „Před dvěma lety bylo ještě podmínkou na všech školách mít od rodičů ke Comenia scriptu souhlas. Pro to tedy naprosto demokratické hlasování v tomto případě. Nyní máme čerstvou zkušenost s matematikou profesora Hejného. Rodiče projevíli zájem ji mít také u druháků, kde jsme s tím nepočítali. Vyhovíme jim, protože k tomu máme dobré podmínky. Pokud by podmínky nebyly, vyhovět bychom jim nemohli,“ popisuje hranice jinak velmi otevřené spolupráce s rodiči.

Netradiční ovšem není jen hlasování o metodách výuky nebo možnost jejich výběr alespoň ovlivňovat. Rodiče byli v této škole přímo zapojeni do tvorby školního vzdělávacího programu. „Chtěli jsme od rodičů informaci, jak by postupovali při tvorbě školního vzdělávacího programu. To, že mu rozumí pedagogové, je fajn, ale měl by to být dokument, který slouží k propojování školy s rodičovskou veřejností,“ vysvětluje učitelka a spoluzakladatelka školy Lenka Mončková, proč uspořádali pracovní setkání s rodiči ještě před otevřením školy. Řešili s nimi například otázky toho, co jedinečného podle nich přináší ten který konkrétní vzdělávací obor dětem do jejich budoucího života. Jinými slovy, o co by žák přišel, kdyby třeba hudební výchovu neabsolvoval.

A nevidím tam jazykové rozbory

„Když jsme se ptali na matematiku, odpovídali rodiče, že by si přáli, aby žák pochopil řád a smysl, aby zvládl základy matematiky, matematické souvislosti a dokázal aplikovat poznatky do reálného života,“ popisuje, co definovali rodiče jako to podstatné, co by si jejich děti měly odnést z tohoto předmětu na základní škole. Při

výuce češtiny a jiných jazyků zase považují za důležité, aby děti dokázaly používat jazyk k vyjádření svých myšlenek, aby si prostřednictvím literatury budovaly vztah k české identitě a ke kultuře a probuzený zájem o literaturu a čtení, aby rozvíjel jejich emoce a fantazii. Cizí jazyk chápou jako most k seznámení se s jinou kulturou a jako prostředek k získávání informací. „Nikde nenajdeme, že by si rodiče mysleli, že se děti mají memorovat vzorce a poučky, na čemž se ve školách obvykle hodně lpí. A nevidím tam ani jazykové rozbory,“ komentuje paní učitelka Mončková výsledky společné práce s rodiči.

Lenka Mončková představila novou poděbradskou školu společně se svou kolegyní Magdalénou Málkovou na srpnové akci „Škola jako společný projekt“, kterou v ZŠ Vratislavova v Praze pořádá Člověk v tísni a společnost EDUin, která provozu-

Nikde nenajdeme, že by si rodiče mysleli, že se děti mají memorovat vzorce a poučky, na čemž se ve školách hodně lpí.

je značku Rodiče vítání. Záměrem setkání bylo propojit učitele a vedení škol s rodiči a poskytnout jim podněty a inspiraci v tom, jak vzájemnou komunikaci rozvíjet. „Dialog mezi rodiči a učiteli by měl fungovat po celý rok, nikoli jen tehdy, když má dítě problém. Měl by vznikat prostor, kde se budou rodiče s učiteli bavit o tom, co od vzájemné spolupráce potřebují. Aby se dalo případně předcházet nedorozumění. Proto jsme se rozhodli uspořádat toto odpovědné,“ vysvětluje Alena Felcmanová z programu Varianty společnosti Člověk v tísni.

Neformální atmosféra

Tak daleko, že by rodiče nechali komentovat školní vzdělávací program, v základní škole Kunratice v Praze nezašli, jejich koncept rodičovských kavárén ale následuje už řada dalších škol po celé republice. Na setkání „Škola jako společný projekt“ ho představila Kateřina Círová, učitelka v Kunraticích. Rodičovské kavárny jsou vzdělávací semináře, které v kunratické

škole využívají už nejméně pět let k tomu, aby rodičům vysvětlovali, jak se ve škole učí a proč se využívají ty a ty učební metody. „Když jsme rodičům chtěli vysvětlit, v čem spočívá metoda profesora Hejného, pozvali jsme na jednu z kavárén přímo pana Hejného,“ představila průběh kavárén Kateřina Círová. Sama tento originální koncept neformálních vzdělávacích seminářů na škole pomáhala zavádět ještě coby aktivní maminka, dnes tam i učí.

Aby mohlo setkání rodičů s učiteli přinést výsledky, je podle ní potřeba klást velký důraz na jeho neformálnost. „Vždy trávám na tom, aby byla na stole sklenka vína. Rodiče se uvolní a lépe se vytváří atmosféra důvěry,“ popisuje, jak se snaží odbourat prvotní zábrany. Zdůrazňuje, že je potřeba projevít ochotu rodičům vysvětlit vše, co je zajímavé, zároveň ale vidí nutnost dodržovat předem nastavená pravidla, mezi která patří i to, že o vzdělávání rodiče nerozhodují. To má být, podle ní, plně v kompetenci školy.

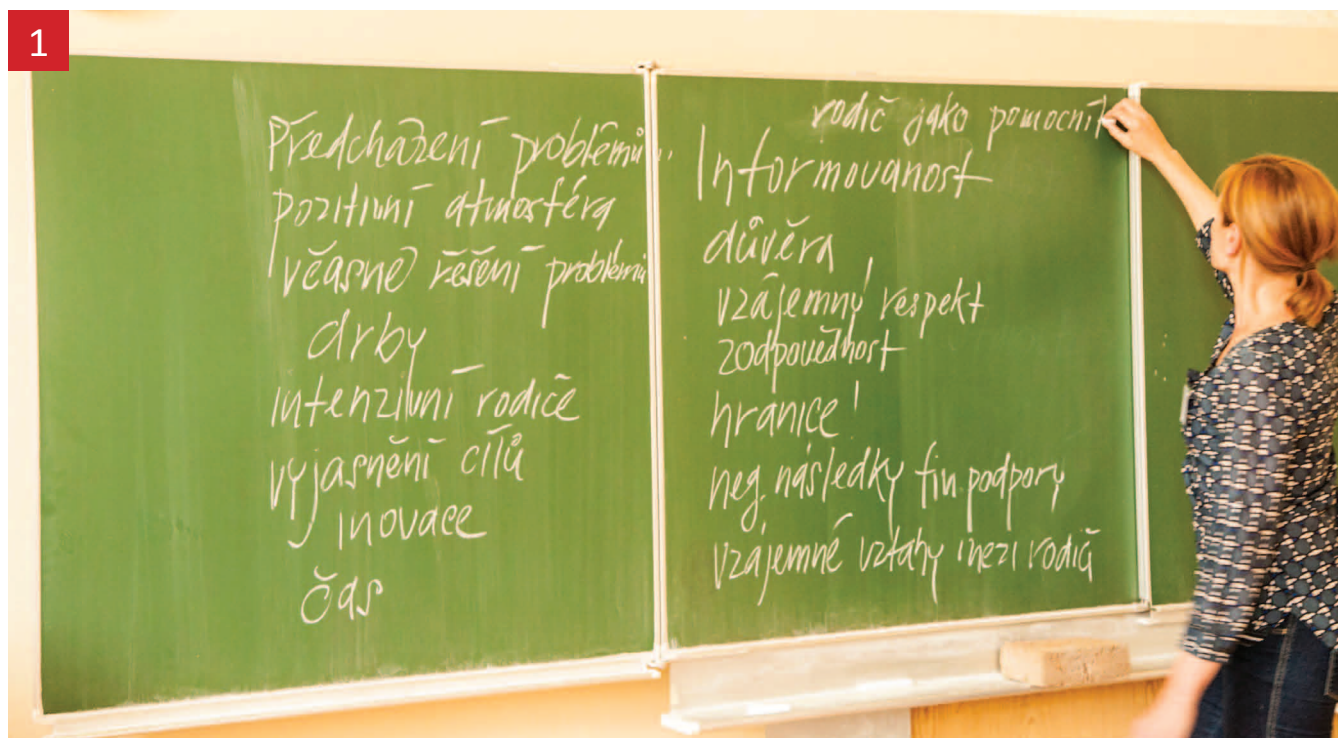
Mají učitelé z rodičů strach?

„Škola chce s rodiči spolupracovat jen tak, jak ona sama uzná za vhodné,“ zněly první reakce z rodičovské sekce na workshopu psychologa a pedagoga Davida Čápa, který se na tomto srpnovém setkání také představil. Jeho doménou je smířování rodičovského a učitelského tábora v praxi. Vede workshopy pro učitele i celé sborovny a pomáhá jim najít způsoby, jak rozvíjet spolupráci s rodiči i jak nastavit vztahy uvnitř pedagogického týmu, aby se učitelé i vedení na sebe mohli vzájemně spolehnout.

Workshopy probíhají formou sebehodnocení, při němž mají učitelé možnost posoudit, v čem jsou ve spolupráci s rodiči úspěšní, kde leží hlavní překážky v komunikaci a jak je odstranit. Dozvěděl se, co jsou kritická místa komunikace s rodiči, co rodiče chtějí slyšet a co jim učitelé říkají, kdy chce rodič spolupracovat a jak to učitel pozná a jak vůbec školu směřem k rodičům prezentovat. Workshopy pro učitele vede David Čáp jak v rámci projektu „Rodiče nečekají spojenci“ Člověka v tísni, tak jako seminář společnosti EDUin: „Škola otevřená rodičům, rodiče otevření škole.“

Kateřina Lánská

1

KATEŘINA CÍROVÁ ZE ZŠ KUNRATICE představila rodičovské kavárny, které pomáhají vysvětlit rodičům, co se ve škole děje.

Foto: Kateřina Lánská

2

ZŠ VRATISLAVOVA otevřela v posledním prázdninovém týdnu dveře rodičům i učitelům, aby se mohli společně setkat.

3

UČITELE na rodičovských kavárnách zaujala možnost popovídat si s rodiči nad sklenkou vína.

4

PSYCHOLOG DAVID ČÁP se snažil zjistit, na čem se mohou učitelé, ředitelé a rodiče shodnout.

5

ŠKOLA JEDNA RADOST PŘEKVAPILA NEOHROŽENÝM PŘÍSTUPEM. Rodiče přizvala k tvorbě školního vzdělávacího programu.

PŘEDŠKOLNÍ KLUBY jsou zákonem o dětské skupině také ohroženy.

Ilustrační foto: Iva Zimová

KOMENTÁŘ Co si počít s něčím, co dobře funguje? Zlikvidovat!

Zákon o dětské skupině znemožňuje fungování předškolních klubů a dalších zařízení, která se starají o více jak čtyři děti. Ohrožuje mateřská centra i lesní školky.

Když jsme v roce 2005 v severočeské Bílině otvírali první předškolku pro chudé děti, netušili jsme, že jsme na začátku jednoho z našich nejúspěšnějších projektů v České republice. Dnes naše předškolní kluby ve dvanácti českých městech navštěvuje ročně přibližně 250 dětí, pro které jsou často jedinou možností, jak se kvalitně připravit na vstup na základní školu. Dalších zhruba sto jich chodí do klubů provozovaných partnerskými neziskovými organizacemi. Přesto je podle všeho budeme muset zavřít. Z(vůle) úřední.

Důvodem je zákon o dětské skupině, schválený na konci září Poslaneckou sněmovnou. Tento zákon nařizuje registraci u Ministerstva práce a sociálních věcí všem organizacím, které pracují s více než čtyřmi dětmi předškolního věku, a k této registraci pak musí doložit „závazné stanovisko krajské hygienické stanice o splnění hygienických požadavků na stravování, prostory a provoz, což má být posouzeno při kontrole hygieny v prostorách zařízení“. A právě tyto požadavky zřejmě zapříčiní, že budeme muset kluby zavřít.

Kvůli novým normám se děti nadále nebudou moci učit, protože jim například svrsky visí na věšácích v chodbě klubu a nikoli ve „vyčleněném prostoru vybaveném šatním nábytkem“. Do roka a do dne bychom měli provést rekonstrukce, během

očekávat kontrolory s pravítky. Na úspěchy ve vzdělávání dětí se nás určitě ptát nebudou.

Podobně absurdních a nespelnitelných norem obsahuje tento zákon více. Nesplnitelných proto, že potřebné úpravy by si vyžádaly investice v řádu desítek milionů korun, navíc mnoho z těchto klubů funguje v pronajatých prostorách. Kdo ví něco málo o plánování stavebních prací či získávání nejrůznějších povolení v prostředí neziskových organizací, je mu jasné, že úředníky očekávaný přechodný rok na provedení požadovaných úprav nemůže stačit. A i kdyby, nikde nikdo neříká, kde bychom měli potřebné peníze vzít.

Čím dřív, tím lépe...

Tenkrát v Bílině šlo o pilotní projekt, během několika let se mělo zjistit, jestli mají podobná zařízení potenciál reálně pomoci. Výsledek jsem již zmínil: jde o jeden z nejúspěšnějších projektů, které Člověk v tísni v České republice provozuje. Dovolím si to tvrdit proto, že právě předškolní vzdělání

350
zhruba tolik dětí navštěvuje předškolní kluby organizací, které spojuje projekt „Pojďte do školky!“, jehož součástí je i tento časopis. Žádný z nich nemá šanci splnit normy stanovené novým zákonem o dětské skupině.

kterých zřídíme samostatnou místnost na odkládání použitých ručníků nebo špinavého prádla, další prostor na ukládání úklidových prostředků a nesmíme zapomenout na zmíněnou šatnu. Věšáky v koupelně je třeba instalovat tak, aby se ručníky vzájemně nedotýkaly, a umyvadla musí být přesně 50 cm nad zemí. Načež můžeme napjatě

dá dětem základ, který jim usnadní už tak složitý vstup na běžnou základní školu. Základ, který by se jim jinak nedostal, protože jejich rodiče nemohou každé ráno nasednout do auta a odvézt je do několik kilometrů vzdálené školky, nebo prostě proto, že si běžnou mateřinku nemohou z finančních důvodů dovolit.

Přitom právě tyto děti potřebují naši péči nejvíce. A nejde jen o samotnou přípravu na vstup do školních lavic. Naši pracovníci děti provázejí po celou dobu jejich vzdělávací cesty. Během základní školy jim nabízíme doučování, na jejím konci se jim věnují kariérní poradci, středoškoláci podporujeme pomocí stipendií. Bez předškolních klubů však nebudeme tak úspěšní. Je to jednoduché, čím dřív s dětmi začnete pracovat, tím větší máte šanci na celkový úspěch.

Když jedna ruka neví, co dělá ta druhá...

Řekněme si to tedy ještě jednou: V České republice již několik let funguje státem podporovaný systém předškolní výchovy pro chudé děti, který se v současné době implementuje do dalších a dalších měst. A tento systém by měl skončit kvůli nepřipustným klikám u oken. Ano, i kliky u oken musí splňovat předepsaná pravidla.

Jako špatný vtip pak působí původní záměr tohoto zákona – měl pomoci rodičům, kteří mají z různých důvodů problém s umístěním dětí do běžných mateřských škol. Výsledkem je zákonná norma, která absolutně nehledí na kvalitu poskytovaného vzdělávání, ale vše reguluje pouze technickými normami. Poslanci tak hází klacky pod nohy všem, kteří se rozhodli nespolehat se na stát, který již několik let není schopen zajistit adekvátní předškolní péči, a spolehnout se na vlastní síly. A řeč není jen o našich předškolních klubech, zákon se týká mateřských center, skautů i lesních školek. Přitom stačilo přijmout senátní úpravu, která povinnost registrace (spojenou s určitými daňovými úlevami) nahradila dobrovolností.

Mimochodem, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy má podporu předškolního vzdělávání zakotvenu jako jednu ze svých priorit. Ministerstvo práce a sociálních věcí, kde zákon o dětské skupině vznikl, si to zřejmě nemyslí. Nebo jen jedna ruka neví, co dělá ta druhá. V konečném důsledku na to doplatí ti, kteří si to zaslouží ze všeho nejméně. V našem případě to jsou děti, které už takto mají život složitější, než si je většina z nás schopna vůbec představit.

Martin Kovalčík
vyšlo v Lidových novinách

Příběh o tom, jak se narodil špatný zákon...

Foto: CC BY-NC-SA 2.0

Tereza Valkounová, předsedkyně Asociace lesních mateřských škol, popisuje příběh zrodu zákona o dětské skupině, který v červenci senátoři nejprve vrátili zpět sněmovně k dalšímu projednání, aby v září poslanci pozměňovací návrhy odmítli a přijali původní, kritizovanou verzi.

Zákon o dětských skupinách byl dlouhá léta připravován jako nová možnost pro pracující rodiče. Poté, co byl začátkem tohoto roku předložen sněmovně, se však ukázalo, že se nejedná o novou možnost, ale plošnou regulaci všech stávajících programů pro malé děti. Definici dětské skupiny je totiž pravidelná činnost a každý, kdo ji realizuje (mimo mateřské školy) se musí zaregistrovat. Být dětskou skupinou znamená mít mimo jiné předepsané zázemí o striktně dané velikosti a vybavení, které Ministerstvo zdravotnictví pokládá za minimální. Lesní mateřské školky však vzdělávají venku a takovéto zázemí z principu nepotřebují. Povinná registrace tak pro ně znamená konec provozu.

Možnost volby

Přes snahu o vyjednání změny zákona přijala sněmovna v červnu zákon pouze s prodlouženou lhůtou registrace. Přitom je všem jasné, že během jednoho roku nelze vytvořit novou legislativu, která dnes lesním školám chybí. Následovalo tedy intenzivní jednání napříč politickým spektrem a informování široké veřejnosti, jehož součástí byla i petice s více než 13000 podpisy určená Senátu. Ten zákon skutečně vrátil sněmovně s pozměňovacím návrhem.

Pozměňovací návrh obsahoval možnost volby. Provozovatel péče by se mohl rozhodnout, zda se stane dětskou skupinou a bude čerpat s tím spojené výhody, nebo zůstane v původní podobě. S tímto řešením souhlasila např. i Unie zaměstnavatelských svazů, která dlouhodobě usiluje o uzákonění dětských skupin. Nevýhodou pozměňovacího návrhu

byla změna kvalifikace pečujících osob, z níž nejspíš omylem vypadla kvalifikace chůvy. To se stalo hlavním tématem jednání sněmovny. Když však shrneme, jaké možnosti zákon měl, od úplného zamítnutí, přes přehlasování Senátu k původnímu likvidačnímu návrhu, je jasné, že pozměňovací návrh nabízel nejlepší řešení s tím, že chybějící kvalifikace lze novelizací doplnit. To však poslanci ve své debatě vůbec neřešili.

Záruky? Jen sliby

Nezajímala je petice, kterou dosud podepsalo přes 13 000 lidí a nepřipouští si destruktivní dopad plošné registrace. Houfně slibovali, že otázka lesních MŠ bude vyřešena a nijak se jich zákon nedotkne, ale to byly pouze politické sliby. Nevěříme, že se do roka podaří najít u tří ministerstev, zejména u ministerstva zdravotnictví, shodu na řešení, že bude sepsán a podán návrh nové vyhlášky a novelizace dotčených zákonů, zákony schválit, uvést v platnost a ještě nechat lesní MŠ podle nových pravidel zaregistrovat tak, aby se jich zákon o dětských skupinách netýkal.

Asociace má za sebou čtyři roky vyjednávání, a dobře proto víme, že řešení opravdu není snadné. V tuto chvíli kromě slibů nemáme žádnou záruku. Takže je téměř jisté, že tisíce zavedených míst zaniknou. Poslanci ve svých projevech často zmiňovali, že zákon má mnoho chyb. Přesto jej nakonec přijali. Této logice nerozumíme. Naši zákonodárci vědomě schvalují špatný zákon a to je děsivé.

Tereza Valkounová

UČITEL, KTERÝ DOKÁŽE POMOCT OSLABENÉMU DÍTĚTI, dovede dobře naučit i ty děti, které podporu nepotřebují.

Foto: CC BY 2.0 - Chris Yarzab

ANALÝZA

Dobře víme, jak se ve škole cítí mentálně zaostalé děti

Paragraf 16 novely školského zákona by se měl vyučovat na právnických fakultách jako učebnicový příklad toho, jak vytvořit zákon ohybatelný pro každou příležitost.

Poslanci v těchto dnech projednávají novelu školského zákona. Zásadní změnou, kterou přináší, je způsob posuzování toho, jak přistupovat k dětem, které mají při výuce nějaké zvláštní potřeby. Je jím takzvaný systém podpůrných opatření. Zdravotně nebo mentálně hendikepované děti ani děti ohrožené sociálním vyloučením by podle něj neměly být primárně posuzovány podle diagnóz lékařských a poradenských zařízení, ale podle toho, jakou potřebují podporu, aby se mohly vzdělávat, jak nejlépe to dokážou.

To je jednoznačně velký krok dobrým směrem. O to překvapivější bylo, když se těsně před schválením zákona vládou do druhého odstavce paragrafu 16 mezi ostatní podpůrná opatření dostává písmeno "i", v kruzích odborníků, kteří přípravu novely pozorně sledovali, familiárně nazývané jako "íčko".

Nevyzpytatelné "íčko"

Toto ustanovení do soupisu podpůrných opatření přináší nečekanou inovaci: zařazení dítěte, žáka nebo studenta do

speciální školy nebo třídy. To přináší hned dva problémy. Prvním je paradox, kdy se do kategorie opatření, která mají zajistit, aby nedocházelo ke zbytečnému přesunu dětí z běžných škol do škol praktických (dříve zvláštních), připojí jako podpůrné opatření samotné přeřazení dítěte.

28

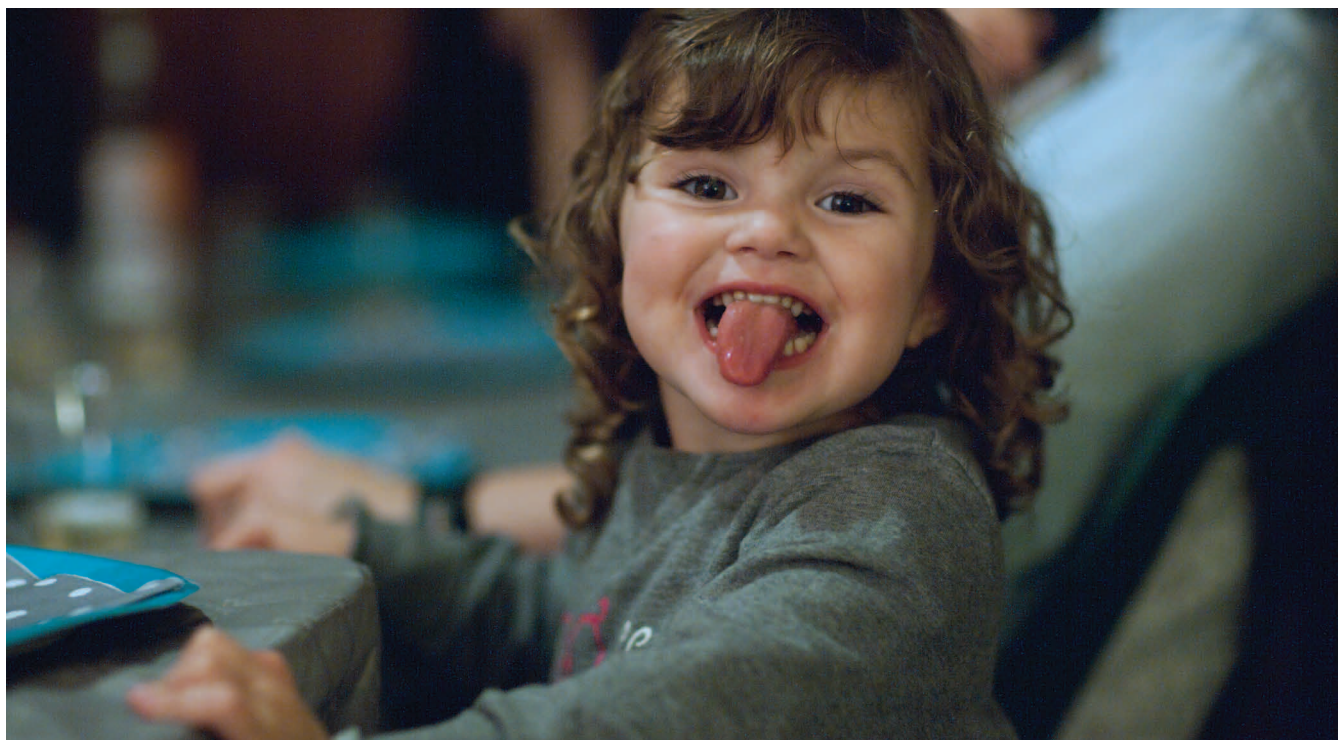
tolik procent romských dětí navštěvuje praktické ZŠ. Záměrem školského zákona je mimo jiné také zabránit zbytečnému přeřazování těchto dětí z běžných ZŠ. Tedy alespoň by mělo.

Druhým je dopad, který to může mít na středně a těžce zdravotně postižené děti. Jak totiž náměstek ministra školství Petr Mlsna ubezpečil diváky ČT, bude tento krok využíván až jako poslední. Ostatní podpůrná opatření uvedená v seznamu před ním mají zákonnou prioritu. Plánují snad úředníci posílat všechny děti do běžných škol a teprve až sežije individuální plán, asistent

pedagoga i úpravy školního prostředí, budou moci přestoupit do speciální školy? Pro těžce hendikepované děti, které speciální školy opravdu potřebují, je to jistě dobrá zpráva. A jak si poradit s další legislativní zálužností? Podpůrná opatření má poskytovat škola, ale učitel nemůže „dojít s žákem do poradny“ a podnět k poradenskému vyšetření může škola dát ze zákona pouze ve výjimečných případech. Jak to tedy škola udělá?

Opatření určená ke kompenzaci nevýhodnosti mají dětem sloužit bez ohledu na to, zda se vzdělávají v běžné, praktické nebo speciální škole. Zmíněné íčko je nesmyslné a nepochopitelné, i kdybychom chtěli věřit tomu, že ho tam úředníci přidali, aby se omezilo přeřazování zanedbaných dětí do praktických škol – vždyť je přeci až na konci seznamu. Nabízí se i druhá interpretace, že je tam právě proto, aby takové přeřazení mělo podporu v zákoně. Zdá se to přitažené za vlasy?

Podle poslední statistiky je v praktických školách stále 28% romských dětí a školský ombudsman Eduard Zeman se v rozhovoru

NOVELA ŠKOLSKÉHO ZÁKONA přináší důležité změny, jen se nesmíme bát je prosadit.

Foto: CC BY 2.0 - Romain Tremblay

s novinářem Martinem Veselovským nechal slyšet, že: „umísťování dětí na základě jazykové nevybavenosti do praktických škol je logické.“ Je podle něj na místě zařadit žáka, který neumí dobře česky do nějakého jiného, ne zcela běžného systému. Uznává, že jazyková nevybavenost sice neznamená nižší inteligenci, ale komplikuje podle něj běžnou docházku. Pokud z úst představitelů školského systému zaznívájí podobné názory, je tento druhý výklad „íčka“ nutné brát vážně. Nahrává tomu i znalost poměrů v lokalitách, kde žijí děti ohrožené sociálním vyloučením.

Inkluze pro vyvolené

A také další problematické místo v paragrafu 16. V § 16a se píše, že: „Posouzení mentálního postižení dítěte nebo žáka pro účely tohoto zákona vždy vychází z hodnocení rozumových a adaptivních schopností dítěte nebo žáka v souvislostech jeho vývoje a jeho sociálního a kulturního prostředí.“ Podobná formulace se v připravované novele objevila už v létě na jiném místě, aby po kritice organizací zabývajících se vzděláváním zmizela a zakotvila v „šestnáctce“.

Můžeme si představit optimistickou verzi, ve které tato formulace znamená skvělou zprávu. Zanedbané děti, které se mohou někdy projevovat až jako mentálně hendikepované, dostanou příležitost vzdělávat se v běžné škole, čímž se jim přiblíží možnost dohnat ostatní i naděje získat v budoucnu lepší zaměstnání a uspět v dalším životě, protože v poradnách přece

přihlédnou k jejich rodinnému zázemí, díky kterému mohou být v některých oblastech slabší.

Jen nesmíme zároveň pustit ke slovu známá klíše jako „Romové jsou nevzdělatelní a o vzdělání nestojí“, nebo „mentálně hendikepované děti a děti, které nestačí ostatním, nebudou moci zažít v běžné škole úspěch“. To zaznívá nejen v komentářích na internetu, podobné stereotypy bohužel slycháváme i od některých učitelů. Ani ten sebelepší soupis podpůrných opatření nepřinese do škol zlepšení, pokud nedorazí zároveň ke změně toho, jak vnímáme děti, které mají nějaký hendikep.

Ani ten sebelepší soupis podpůrných opatření nic nezlepší, pokud zároveň nedorazí ke změně vnímání dětí, které mají nějaký hendikep.

”

Samozřejmě je ve školách i řada pedagogů, kteří se v současných podmínkách snaží děti skutečně podporovat. Jim samotným pro jejich práci ale jakákoli podpora chybí. A nedá jim ji ani připravovaná novela, když s koncepční změnou nepůjde ruku v ruce i financování. Tomu ale zatím nic nenasvědčuje. Na otázku financování kroků, které novela přináší, totiž nedokázal ministr Chládek při prvním čtení zákona v Poslanecké sněmovně odpovědět.

Kde není společenská poptávka a ohlas získávají výše zmíněné výroky, těžko se budou politici snažit o změnu.

Vyhlídky do budoucna? Spíše pesimistické...

Otázka však ani tak nezní, do jaké míry brát při přípravě legislativy v potaz zkušenosti z praxe, nálady ve společnosti a zažitá stereotypy. Tou otázkou daleko spíše je, zda může školský zákon zavádět novou metodu v diagnostice dětí a určovat míru jejich mentálního postižení? Měla by mít školská poradenská zařízení možnost „onálepkovat“ děti, které se pohybují v intelligenčních testech v rozmezí 70–90 bodů jako mentálně hendikepované? Zvláště když na neutěšený stav školských poraden upozorňuje ministerský dokument Strategie vzdělávací politiky v ČR do roku 2020, kde se píše, že poradny pomáhají udržovat selektivitu vzdělávacího systému místo, aby dětem umožňovaly kompenzovat jejich znevýhodnění.

Vyhlídky těchto dětí jsou v současné situaci tedy spíše pesimistické. Formulace toho, že posouzení mentálního postižení vždy vychází z hodnocení „rozumových a adaptivních schopností... v souvislostech jeho vývoje a jeho sociálního a kulturního prostředí“, se totiž dá vykládat dostatečně široce. Záleží pouze na tom, jestli chceme takové děti do běžné základní školy pustit, nebo ne.

Kateřina Lánská

MĚLO BY PÁR HODIN v životě dítěte rozhodnout o jeho budoucím vzdělání?

Foto: CC BY-NC-SA 2.0_ René Kasman

KOMENTÁŘ

Jednotné přijímací zkoušky. Otázka zní: Komu prospějí?

Moderní školství by mělo mít za cíl dovést každého žáka na jeho osobní maximum, nikoliv mu znemožnit další rozvoj na základě jednoho testování v pubertě.

Ministerstvo školství spouští pilotní fázi jednotných přijímacích testů na střední školy. Zeptali jsme se Janka Wagnera, šéfredaktora portálu Česká škola, co si o jejich zavedení myslí. Přečtete si jeho komentář.

Obecně nejsem proti povinným přijímacím, protože se domnívám, že mohou dát ředitelům škol relevantní informace o žákovi, kterého přijímají. Samozřejmě pouze dva povinné testy z matematiky a českého jazyka přinesou jen omezené informace. Jako liberála mě ale znepokojují jednotné přijímací zkoušky od předem určeného dodavatele, protože výběr dodavatele by měl být v kompetenci ředitele školy, případně zřizovatele. Navíc jde o další krok k omezení pravomoci ředitelů škol, kteří ztrácejí neustále další a další nástroje k řízení školy, za kterou jsou ve všech směrech odpovědní.

Zkušenosti z minulosti varují

Bohužel zkušenosti z nedávné minulosti, kdy byl pro celoplošné testování žáků v 5. a 9. třídách základních škol vybrán

v projektu NIQUES naprosto neschopný dodavatel, který dodal diletantské řešení, je přinejmenším varující.

Možnou alternativou by byla certifikace různých dodavatelů, z jejichž došlých nabídek by si ředitelé škol nebo jejich zřizovatelé mohli vybírat.

Pouhé dva povinné testy z matematiky a českého jazyka přinesou (ředitelům škol) jen omezené informace.

V této souvislosti mě velmi znepokojila argumentace současného ministra školství Marcela Chládky, že jednotné přijímací testy budou zdarma. Ano, školy je platit nebudou, ale někdo je bude muset ze státního rozpočtu zaplatit. A zkušenost ze státních ICT zakázek je bohužel taková, že dodavatelé zakázky legálně bez problémů i několikanásobně předraží.

Unifikované přijímací zkoušky nejsou novinkou, využívá je řada škol i krajů, kde vysoutěžili zpravidla osvědčené dodavatele. Pro tyto školy a kraje musí být v případě zavedení jednotných testů znepokojivá ztráta možnosti porovnávání výsledků v časové řadě. Toto byl silný argument i proti

připravovanému celoplošnému testování. Tam navíc došlo k situaci, že nový systém centrálně připravovaných testů, ve srovnání s již existujícími systémy, nabízel jen omezené možnosti, přinášel technické problémy a poskytoval i méně využitelné výstupy. Kritickým bodem jsou plánované centrálně nebo krajem stanovené nepodmíněné limity pro přijetí na maturitní obor. Ty považuji za nepřijatelný zásah do pravomocí ředitele školy i do volby žáka či jeho rodičů, který ignoruje netestované i netestovatelné součásti osobnosti žáka. Moderní školství by mělo mít za cíl dovést každého žáka na jeho osobní maximum, nikoliv mu znemožnit další rozvoj na základě jednoho testování v pubertě.

Janek Wágner
šéfredaktor portálu Česká škola

Žádný zákon naše děti před špatnými učiteli neochrání

Jana Petruž, učitelka waldorfské ZŠ, komentuje novelu zákona o pedagogických pracovnících.

Současná novela zákona o pedagogických pracovnících se týká několika skupin pedagogů bez příslušného vzdělání. Mě osobně nejvíce zajímalo konečné znění části, týkající se pedagogických pracovníků, kteří nesplňují předpoklad odborné kvalifikace a nejsou rodilí mluvčí, ani výborní umělci. Patřím mezi ně. Už před schválením k novele probíhaly, a stále ještě probíhají, živé diskuze. Je totiž zcela nejasné, co musí učitel opravdu umět, jakou musí být osobností, aby byl dobrým učitelem, a zda k tomu stačí (nebo je nutné) pedagogické magisterské vzdělání.

Učit neumí každý

V této souvislosti se často objevují úvahy o pedagogickém talentu. Jsem přesvědčená, že takový talent (spolu s IQ) může nahradit vysokoškolské vzdělání, pokud dotýčný učitel trvale rozšiřuje své znalosti a dovednosti v oblastech didaktik, metodik, speciální pedagogiky, psychologie atd. a takovému učiteli by mělo být umožněno učit bez dalších podmínek. Pokud tak totiž nečiní, bude mít ve vyučování potíže a pravděpodobně sám odejde, nebo ho ředitel vyhodí. Určitě se zde nabízí otázka, kdo míru takového talentu posoudí. Ze své praxe vím, že zkušený mentor to pozná často už po třech až pěti odhospitovaných hodinách.

Co však zákon v tomto bodě vůbec nebere v úvahu, jsou specifická studia tzv. alternativních pedagogik. Jak naše waldorfská pedagogika, tak pedagogika Montessori a asi i jiné mají svá studia, trvající několik let a zahrnující všechny oblasti, které jsou k učitelské profesi potřebné. Navíc se učitelé těchto škol ve zcela nadstandardním rozsahu vzdělávají i nadále, a to nejen u nás, ale i v zahraničí. Přesto, že tato studia existují už více než dvacet let, nikdo je zatím nepřijal jako rovnocenné s výukou na vysokých školách, připravujících učitele (akreditaci MŠMT mají), natož aby se staly součástí vysokoškolského studia, a to i přesto, že výsledky těchto pedagogik jsou prokazatelné.

Žádná fakulta vás nepřipraví na učitelství na waldorfské škole

Několikrát se na mě obracely studentky pedagogických fakult s prosbou o pomoc či

vedení své práce a já jsem s hrůzou zjišťovala, že doktorandi, kteří jim práce zadávali, vůbec netuší, jak se na waldorfské škole učí (výjimku tvoří PF JU a PF OU).

Většina učitelů „alternativních“ škol nikdy neuvažovala o tom, že by učila jinde. Navíc vysokoškolsky vystudovaný učitel je ve waldorfské škole vždy považován za neaprobovaného, protože třídní učitel jde na

7000

tolik učitelů si stále ještě nezačalo doplňovat zákonem nařízené vzdělání. Řada z těchto pedagogů by od začátku příštího kalendářního roku neměla dále vyučovat.

waldorfské škole se svou třídou od prvního do devátého ročníku a učí téměř všechny předměty. Na to žádná škola nepřipraví.

Kromě toho jsem si jistá (a několik takových učitelů znám i osobně), že i na běžných školách jsou Učitelé - zdůrazňuji to velké U - bez potřebného vzdělání, jejichž odchod ze škol by byl hrubou chybou a velkou ztrátou pro žáky. Jedna taková fyzikářka vede i oddíl Debrujárů, umí děti pro fyziku nadchnout, ale... Samozřejmě je

Když nebudou svobodní a za sebe zodpovědní učitelé, nebudou takoví ani jejich žáci.

i spousta kvalitních učitelů s vysokoškolským vzděláním, to jen pro úplnost, aby někdo nezískal pocit, že opovrhují vysokoškolsky vzdělanými učiteli.

Umí rodilý mluvčí učit jazyky?

Další skupinou, které se novela dotkla, jsou ti, pro něž je cizí jazyk rodným jazykem a ti, kteří ovládají jazyk na úrovni rodného jazyka - pro zjednodušení je nazývejme rodilými mluvčími, a dále výborní umělci. Výuka cizího jazyka je velice specifický obor, existuje mnoho metodik i didaktik, nikdo

vám ale neřekne, která z nich je ta nejlepší, takže stejně je na vás, jak k výuce přistoupíte. Rodilý mluvčí má „výslovnost“ a může, ale nemusí mít talent učit. Známa oba případy... A taky znám aprobovanou učitelku cizího jazyka, které bych své děti nesvěřila. Chápete? Žádný zákon nás nenaučí sebereflexi nebo zodpovědnosti a stejně tak nás neochrání před špatnými učiteli. Takoví vždycky byli a budou. Trochu mi to připomíná snahu o jednotné zkoušky všeho druhu. Nejvíce uměle na mě působí odstavce o výkonných umělcích. Proč je např. stanovena maximální pracovní doba na 0,5 úvazku? Jaký to má smysl? Proč musí „provádět umělecké výkony“? A jak se pozná „uznávaný odborník“?

Zodpovědného žáka může vychovat jen zodpovědný učitel

Abych předešla dohadům, přidám něco ze své cesty k učitelství: studium medicíny, pak těhotenství a porod na hraně života a smrti, následně péče o těžce postižené dítě, ke kterému později přibyla dvojčata (dnes na UK); několik let jsem na částečný úvazek pracovala v manželově firmě, do toho přišla ze školy synů žádost o suplování v angličtině, pak výuka přírodovědy, následovalo studium waldorfské pedagogiky. Už učím 15 let a před deseti lety jsem se poprvé stala třídní. Prošla jsem několikrát druhým stupněm a před čtyřmi lety jsem zahájila cyklus se svou první třídou. Za mnou je mnoho zkušeností pedagogických i lidských, mnoho studia, které jsem si vyhledávala s ohledem na své konkrétní potřeby i možnosti. Ve třídě mám děti se závažnými potížemi i děti nadané. Všechny prospívají.

Na závěr si dovolím jednu takovou drobnou úvahu o svobodě. Plíživě ji totiž ztrácíme. A s ní se ztrácí přirozená zodpovědnost. Když nebudou svobodní a za sebe zodpovědní učitelé, nebudou takoví ani jejich žáci. A nebudou-li takoví žáci, nebude nikdy opravdu svobodná a zodpovědná společnost. Ke svobodě a zodpovědnosti patří i určitá dávka rizika. A kdo není ochoten je přijmout a touží jenom po jistotách, bude trvale propadat strachu a závislosti. A tato novela zákona s tímto trendem zcela koresponduje.

Jana Petruž
učitelka waldorfské ZŠ

VZDĚLÁVACÍ SYSTÉM by určitě měl mít návaznost na pracovní trh. Má mu ale sloužit?

Foto: CC BY-NC-SA 2.0_Nash

ANALÝZA

Staré dobré časy: Nejčastější kliše českého vzdělávání

V českém školství neustále přežívají stereotypy, které brání potřebným změnám. Analýza Bohumila Kartouse se dotýká čtyř základních předpokladů, které bohužel zachovají status quo.

Jsou vytrvalá, těžko se jich zbavuje a mohou natropit hodně škody. Řeč není o infekcích, klimatických změnách ani ekonomických krizích. Řeč je o zavedených tvrzeních, která rámuji způsob, jakým se díváme na vzdělávání. Jejich nebezpečnost není tak zničující, jako v případě výše uvedených hrozeb, nicméně je to jen otázka prvního pohledu. Z dlouhodobého hlediska mohou napáchat velmi podstatnou škodu, a to pouze tím, že brání vývoji veřejné diskuse a ochotě uvažovat o tom, že věci se mají jinak a že některé postoje jsou neudržitelné.

Předkládám je ve velmi zhuštěné podobě, málokdy je lze vnímat takto jednoznačně, mnohem častěji jsou ale „spuštěny někde na pozadí“ obsáhlejších aplikací a argumentací.

1. Vzdělávací systém má sloužit trhu práce

Pokud si pročtete diskuse, nejčastěji se debaty stáčí k tomu, jak kvalitní výstup

poskytuje vzdělávací systém pracovnímu trhu. To není samo o sobě nic překvapivého, jedná se o legitimní otázku. Problém nastává tehdy, budeme-li vzdělávání vnímat jako něco, co má sloužit trhu práce a v druhé

ích říká agenda setting, čili nastavení toho, o jakých záležitostech hovoříme a jak. Pro rozvoj vzdělávání je klíčové změnit zejména tento obecný náhled, protože od toho se pochopitelně odvíjí vše ostatní.

Vzdělávání, zejména to veřejné, má vážné problémy. O způsobu jejich řešení panují často velmi paradoxní představy.

”

řadě (nebo taky vůbec) ostatním společenským zájmům. Tak to přece není, byť by se tak z veřejného echa mohlo zdát. Omezování diskuse na trh práce přirozeně vede k dojmu, že se prizma mění. Nejpodstatnějším smyslem vzdělávání je prokazatelně společenská a kulturní reprodukce a rozvoj, čehož je ekonomická vazba sice významnou, ale pouze součástí. Nejde prosím o slovíčkaření, jde o něco, čemu se v mediálních studi-

“

2. Vše vyřešíme návratem ke staré dobré kvalitě

Vzdělávání, zejména to veřejné, má vážné problémy. O tom nikdo nepochybuje. O způsobu jejich řešení ale panují často velmi paradoxní představy. Většina problémů, o nichž se mluví (kvalita absolventů, financování škol, vzdělávání učitelů, obsah vzdělávání atp.) má vývojovou povahu. Je naprosto přirozené, že s prudkým společenským rozvojem, který můžeme nechat rozpadnout na ten ekonomický, technologický, kulturní a různé další fragmenty, vyvstává potřeba adaptace čehokoliv tak institucionalizovaného, jako je školství, šířeji vzdělávání. Je nutno připustit si, že tato instituce tu není proto, aby se společnost přizpůsobovala jejím potřebám, ale aby se ona přizpůsobovala těm společenským.

MÉNĚ VYSOKOŠKOLÁKŮ, zejména těch humanitních, více učňů! Opravdu je to tak správně?

Foto: CC BY-NC-SA 2.0

Na globální i lokální úrovni se vede řada disputací na výše uvedená témata, nicméně velmi oblíbeným klišé v české veřejné diskusi je mantra „dříve to tak nebylo, protože na gymply a vysoké školy nechodilo tolik lidí a protože maturita byla maturita a protože učitelé něco uměli“. Ponechejme stranou, jak to ve skutečnosti bylo. Požadavek návratu je těžko pochopitelný. Maturita sama o sobě nepřinese kvalitu předchozích let, protože maturitní vzdělání je dosažitelnější, tím pádem laťka nutně klesá.

Omezovat přístup ke vzdělání však nemá smysl, smysl má přizpůsobit vzdělávání současným požadavkům. Snažit se o návrat do minulosti tím, že zavedeme přísnou maturitu nebo jednotné přijímací zkoušky, je jen marná byrokratická snaha zvrátit historii, která sama o sobě ke zlepšení nepovede. Je to podobné jako snažit se nasadit loukoťová kola na auta, neb je jich moc a potřebujeme jejich počet redukovat...

3. Méně vysokoškoláků, zejména těch humanitních, více učňů

Toto klišé úzce souvisí s předchozím. Na posledy ho výrazně připomněl Miloš Zeman svým neuvěřitelně nepoučeným výrokem o zoufalé zaměstnanosti antropologů, čímž chtěl (mimo jiné v souladu s klišé číslo 1) upozornit na to, že trh práce údajně potřebuje absolventy jinak vyprofilované. Statistiky úřadů práce v podstatě neznají pojem „nezaměstnaný antropolog“, zato učni tvoří podstatnou většinu těch, kdo jsou odkázáni k nezaměstnanosti. Dokonce i když

porovnáte pouze technicky vzdělané absolventy a ty z humanitních oborů na VŠ, i zde statistiky překvapivě ukazují na mírně lepší uplatnitelnost těch humanitních.

Je jisté důležité snažit se vidět do budoucna, ale není na místě strašit nepodloženými výkřiky, které se nezakládají na realitě. Bylo by korektní zkusit predikovat, jaká situace

“
Statistiky úřadů práce
v podstatě neznají pojem
„nezaměstnaný antropolog“,
zato učni tvoří podstatnou část
všech nezaměstnaných.”

bude dejme tomu za 15 let, tedy v době, kdy budou na vysokých školách děti z dnešních ZŠ. Klišé „nechceme nezaměstnané antropology“ je v tuto chvíli poněkud monty pythonovské.

4. Přístup ke vzdělávání je v ČR na přijatelné úrovni

Toto klišé oživil nedávno školský ombudsman Eduard Zeman. Opakovaně prohlásil, že jsme k sobě příliš kritičtí v otázce umisťování dětí do praktických a speciálních škol, zejména s ohledem na fakt, že do nich prokazatelně směřují i děti znevýhodněné prostředím, v němž vyrůstají, aniž by byl pádný důvod umožnit jim přístup ke vzdělávání standardnímu a plnohodnotnému. Z praktické školy se, věřte, velmi špatně pokračuje

někam jinam než na dvouletý či tříletý učňovský obor (v nejlepším případě) a takové vzdělání odsuzuje nemalou část společnosti k perpetuální nevzdělanosti. Velká část společnosti toto klišé nekriticky přijímá. Zrovnoprávnění přístupu ke vzdělávání je v podstatě nikdy nekončící proces. Lze pouze zlepšovat, nikoliv vyřešit.

Umisťování dětí, které netrpí žádným postižením, nicméně od začátku jsou kvůli svému zanedbání pozadu, do praktických škol je odsouzení k celoživotnímu nezdaru a je to vážný problém českého vzdělávacího systému. Stejně tak rozevírající se nůžky v přístupu ke vzdělávání obecně, prokazatelně vázané na podnětnost prostředí a odtud na ekonomicko-sociální stav rodiny, je v ČR problém. Je poněkud smutné, je-li prvním výrazným příspěvkem školského ombudsmana do diskuse klišé. Zejména v době, kdy se jedná o novelu školského zákona, která může tento problém pomoci řešit a jde o to, aby k tomu skrze jeho formulaci skutečně došlo. Zatím panují mezi odbornou veřejností pochybnosti.

Nejedná se pochopitelně o nějaký ucelený výčet. Našli bychom řadu dalších, jejichž význam by byl třeba srovnatelný. Kdyby se ale pouze tato klišé podařilo ve veřejném prostoru alespoň zviklat, byl by to velký krok dopředu. Možná ne pro lidstvo, pro český vzdělávací systém však určitě.

Bohumil Kartous,
autor pracuje pro společnost EDUin

INVESTICE DO ROZVOJE A VZDĚLÁVÁNÍ

Časopis ZVONÍ! vznikl jako součást projektu Pojdte do školky!
Projektu se účastní tyto organizace: Člověk v tísni, o.p.s., IQ Roma servis, Cheiron T, o.p.s.,
Diecézní charita Brno, pobočka Jihlava, Tady a teď, o.p.s., Sdružení sociálních asistentů,
Diakonie ČCE Vsetín, Salinger, o.s. a Amalthea, o.s.

Redakce: Martin Kovalčík, Kateřina Lánská, Bohdana Bělorová. Grafická úprava: Jiří Novák.
Vydává Člověk v tísni, o.p.s., Šafaříkova 24, Praha 2, PSČ: 120 00. Kontakt: martin.kovalcik@clovekvtsini.cz